

SVERIGES RUNINSKRIFTER

UTGIVNA AV

KUNGL. VITTERHETS HISTORIE OCH ANTIKVITETS AKADEMIEN

ANDRA BANDET

ÖSTERGÖTLANDS RUNINSKRIFTER

GRANSKADE OCH TOLKADE

AV

ERIK BRATE

STOCKHOLM

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

1911
[111410]

S. »Kälvesten-stenen», V. Stenby kyrka, Aska hd.

Pl. II. Fig. 1.

Litteratur: B. 904; L. 1173; W. 183; C. F. Nördenskjöld, *ÖFT* I (1875), s. 86; G. Stephens, *ONRM* 2, 723, 3, 448, 467; S. Bugge, *Rök* I, s. 99 i *ATS* 5, omnämner blott stenen; d:o, *Bidr. t. d. äldste Skaldedigtningens hist.*, Chra 1894, s. 21; E. Ihrfors, *Ostrog. sacra*, s. 13, teckn.; A. Noreen, *Altschwedische Grammatik* (1904), s. 489; Hj. Lindroth, *Om utvecklingen af ljudförbindelsen eyj i nordiska språk*, s. 341 i Arkiv f. nord. fil. 24.

Runstenen sitter inmurad i stenfoten invid marken i östra ändan av Västra Stenby kyrka.

Den återfanns, vitmenad och svårläst, av K. A. Hagson 1865 (*ONRM* 2, s. 724), som befriade den från överdraget, läste och avritade inskriften, vilken icke fullt riktiga läsning meddelas *ONRM* 3, s. 448.

P. A. Säve, *ATS* 1, s. 138, säger, att V. Stenby kyrka är »byggd 1812 för de sammanslagna socknarne Sten och Kjelfvesten på platsen, der den sednare församlingens kyrka stått». I denna nya kyrkas stenfot blev runstenen insatt. I B. 904 anges den vara placerad »I Silmuren».

Runstenens ämne är granit. Stenens längd är 1,90 m, bredden i storändan 55 cm.

Inskriften utgöres av två rader med gemensam skiljelinie, båda med en tvärlinie som gräns nedåt. Huruvida även uppåt någon gräns funnits, kan ej ses, då stenens topp är förstörd, men B. 904 visar en linie uti inskriftens slut. Själva inskriften är likväl fullständigt i behåll. Begynnelse raden är 1,14 m lång, 15—19 cm bred, slutraden 1,32 m lång, 12—18 cm bred.

emot *-u* efter kort rotstavelse är kvar i **sunu** Ög. 8 men förlorat i **sun** Vedelspang I.¹ Liksom *y* synes betecknat med **i** uti **siktriku** *Sigtryggw* Vedelspang I, vilken uppfattning stödes av beteckningen **iu** uti **siktriuk** *Sigtrygg* Vedelspang II, så betecknas även i **stikur** *Styggw* *y* med **i**. Wimmer *DR* I, LI och 70 läser **siktriku** som *Sigtryggw* men **siktriuk** som *Sigtrygg*, såsom ock A. Kock, Sv. Ijudhist. I, 26, och F. Dyrhund, Ark. f. nord. fil. 27, s. 347, men medger möjligheten av ovanstående uppfattning, som han dock anser mindre trolig. Vad **stikur** *Styggw* beträffar, är emellertid uppfattningen av **i** som *y* den enda möjligheten, om ordet, som Lindroth, Arkiv f. nord. fil. 24, s. 337 ff. sökt visa, ursprungligen har stammen **stugia-*; dess va-stamsböjning, som ordet har i denna inskrift, anser Lindroth vara sekundär, och omljudet härrör alltså från böjningen som *ia*-stam.

En annan uppfattning av **stikur** är, att det skulle utgöra namnet isl. *Stigr*, vilket liksom appellativet isl. *stigr*, *stigr* bör hava varit u-stam (A. Noreen, *Altisl. Gr.*² § 328, anm. 1; H. Lindroth, s. 341). S. Bugge, *Bidr. til d. ældste Skaldedigtnings Hist.*, s. 21, antager, att **stikur** uttalats *Stīgur*, besläktat men ej identiskt med *Stigr*, gen. *Stígs*, A. Kock, Arkiv f. nord. fil. 12, s. 250, jämför däremot **stikur** med isl. *Stigr*. Då pl. **kubl** *kumbl* förlorat *-u*, bör *-u* även bortfalla efter lång rotstavelse i **Stīgur*, varemot **Stīgur* skulle vara bibehållet i enlighet med **sunu** *sunu*; *Stīg(u)r* vore tänkbart jämte *Stigr* liksom appellativt isl. *stigr* jämte *stigr*. Fsv. *Stigh* latiniseras enligt M. Lundgren *Personnamn* till *Stigotus* och synes vara kortnamn till **Stigh-got*. Om namnets första del vore ordet 'stig', kan ju kortnamnet hava haft u-stamsform.

Att **þau** *þou*, ack. plur. neutr. av det dem. pron., som vanligen betyder 'den', här brukas i betydelsen 'denne', utgör också en ålderdomlighet.

Pret. **karpi** torde böra återgivas med *gærði*, möjligen *gærði*, *giørði*, se Noreen, *Altschwed. Gr.* s. 463.

Inskriftens sannolika uttal kan betecknas sålunda: *Styggw* (*Stīgur*) *gærði* *kumbl* *þou æft Öyvind sunu sinn. Sā fiall oustr.*

Översättning: Stygg (Stig) gjorde detta minnesmärke efter Öjvind, sin son. Han föll österut.

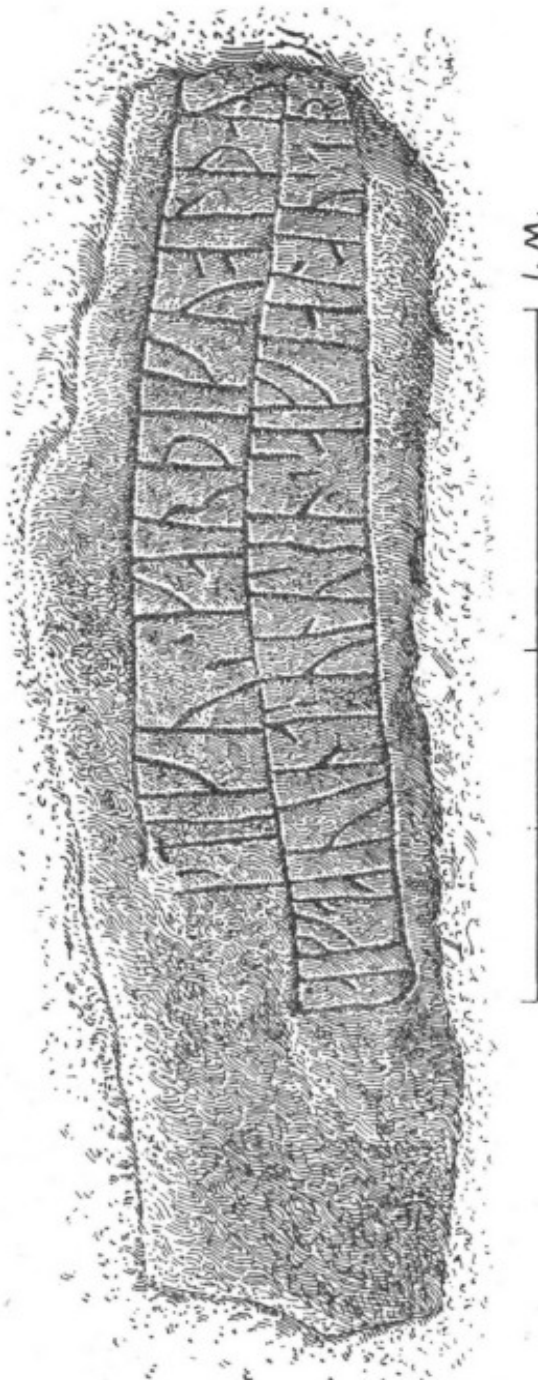
Noreen antar inskriften vara ristad omkring 900, det synes möjligt, att den icke är fullt så gammal.

Ristningen är väl närmast att jämföra med Vedelspang-stenen I, som Wimmer, *DR* I, s. 69 f., visar vara ristad av en svensk och av historiska skäl s. 72 hänför till c. 950. Även denna har inskriften i olika långa rader med gemensam skiljelinie och gränslinie i början, har runorna **ᚠ**, **ᚢ** och kännestreck utgår i allmänhet nedom stavens topp i **u**, **r**, men **s**, **t**, **b** hava vanlig form, **h**, **r** förekomma icke, men **m** har kännestrecken högt upp och ingen stav mellan dem. Dessa inskrifters språkformer hava ovan jämförts.

Denna inskrifts ålderdomliga språkform gör, att den avlidnes fall österut måste hänföras till någon av de tidigare förbindelserna mellan Sverge och Ryssland, där sedan mitten av 800-talet riken grundats av svenskar. I saknad av närmare uppgifter kan det synas fruktlöst att söka bestämma, i vilket krigsföretag Öjvind kan hava deltagit, då krigare

¹ Om beskaffenheten av *-w* i *styggw* har meningsutbyte ägt rum mellan O. v. Friesen, *Till nord. språkhistorien* I (1901), II (1906) i *Skr. utg. af K. Hum. Vetensk.-Samf. i Uppsala* VII, 2, IX, 6, och A. Kock, Ark. f. nord. fil. 18, s. 243 f., 20, s. 256 f.

från moderlandet väl oavbrutet övergingo till dotterrikerna för att i deras vapenskiften vinna guld och ära. Ett särskilt tillfälle passar dock alltför väl till den på annan väg vunna tidsbestämningen för att det icke bör ifrågasättas som det riktiga. Då Igor 941 anfallit grekerna men blivit slagen, hade han knappt, säger Nestor, återvänt till Kiev, förrän han icke sysselsätter sig med annat än att samla nya trupper; han skickar bud på andra sidan havet till varägerna (svenskarne) och uppmanar dem att förena sig med honom för att hämnas på grekerna och tågade 944 till lands och sjöss mot grekerna, som han för-
måde till en fredstraktat 945, vars ordalydelse Nestor anför. Mähända har sålunda Öjvind varit en av de varingar, som deltagit i detta härnadståg.

1. Ög. 8. »Kälvesten», V. Stenby.